

NGŨ LIỆU

Phụ lục 2.36

MƯA QUÊ

(Trích *Ngày thường Hà Nội*)

- **Băng Sơn** -

(1) [...] Cảm giác chung của người thành phố là mưa bao giờ cũng buồn nhiều hơn vui, băng khuâng nhiều hơn hứng khởi¹...

Trong quê (hay trên quê) lại khác. Có thể mưa cũng làm lòng người mềm mại trong nhớ nhung, hoài niệm, trong sự "nhàn cư vi bất thiện"² khiến chân tay uể oải, vì mưa cản trở công việc dang dở dang: Đi cấy, quải phân³, gieo mạ, trồng nốt hàng cây, sang xóm bên có việc V..V...

Chú ý cảm xúc của mọi người ở quê mỗi khi mưa đến.

Nhưng mặt khác, nhiều trận mưa lại mang đến niềm vui đầy phấn chấn và hy vọng, có người gọi là mưa ra vàng ra bạc, mưa ra tiền ra thóc, và có người vui hơn nữa là mưa ra trẻ con.

Hình 1: Mưa quê (Nguồn: Internet)

Thực ra, hàng ngày, từ tinh mơ đến nửa đêm, ở quê, không ai có lúc nào ngơi tay vì công việc. Lúc nào cũng bận bịu, không làm thì ai làm, không làm thì cái đói cái thiếu chẳng tha... Có khi nhờ mưa mà được ngơi tay. Nhưng cũng là hơi hơi, vừa phải. Không đi trong màn mưa to bởi ấy ra đồng được thì đầu hồi kia, cối xay cối giã đang chờ. Mất

¹ Hứng khởi: ở trạng thái có niềm vui làm nức lòng.

² Nhàn cư vi bất thiện: một câu tục ngữ có nghĩa là nếu con người ta luôn lựa chọn sự nhàn rỗi, lười biếng, không chịu làm gì thì sẽ dễ dẫn đến các hành động sai lầm, sai trái, thói hư tật xấu làm ảnh hưởng tiêu cực đến xã hội.

³ Quải phân (Phương ngữ): rải, rải.

đâu mà ngồi nhìn mưa, phải chăng là đôi tai không nghe cũng phải nghe mưa kêu than rả rích, ào ào, tầm tã, lạnh tanh... để chân dậm lên cần cối là cả thân cây xoan nằm ngang, là đôi tay giần sàng, là mũi chỉ đường kim vá lại bộ quần áo để làm đồng (ra đồng thế nào chẳng được, làm đẹp cho ai, làm đẹp với ai mà sợ).

Mấy lão nông có khi còn chẻ cây tre bánh tẻ thành bó lạt, bó nan, giặm lại cái rỗ sề, chiếc mẹt, chiếc gầu⁴...

(2) Mưa quê kể cũng hơi buồn, hàng ngày đã lặng lẽ, lúc này càng như tịch mịch⁵, cô liêu⁶ hơn. Người đi chợ thưa thớt, người ra đồng thi thoảng, người trên ngõ vội vàng... mặc cho mưa giày vò mái tre uốn xuống, cong lên, ngả bên này, nghiêng bên nọ, mặc cho cây bưởi treo đầy quả non, phỏ mặc đàn con đầu trọc cho mưa gió quăng quật, còn mắt ra sao nhờ trời. Những ngọn cau như cái phễu⁷ giữa trời, không hiểu chiếc tổ chim trên đó thế nào, mà chiếc ty buộc dưới gốc có một con suối nhỏ, róc rách vào chum vào bể để rồi khi tạnh, người bé chui đầu vào đấy kêu a a cho vang thành hai ba tiếng lạ...

Chú ý những chi tiết tác giả miêu tả về một trận mưa lâu ngày.

Nếu lâu ngày mưa mới một lần về thì trên nền sân ấy, màn gạch từ đỏ đã chuyển sang nâu, sẽ lênh láng một tấm màng bằng chất trong suốt, nối với trời bằng những sợi chéo để đan cái gì không biết, nhưng có sợi dài, sợi đứt... Trẻ em cứ tha hồ trần truồng mà nằm bò ra mặt sân, mà nhảy cẫng giữa sân, mà hò reo, mà vừa vuốt mớ tóc lỏm chớm vừa đá những chiếc bong bóng cho tung toé vang lên từ trong nhà: Thôi đi, kéo mà ôm đấy, lũ kia...

Hình 2: Trẻ con chơi dưới mưa (Nguồn: Internet)

⁴ Chiếc gầu (Phương ngữ): gàu. Là vật dùng để tát nước hay để múc nước giếng.

⁵ Tịch mịch: vắng lặng, không có một tiếng động nào.

⁶ Cô liêu: (Văn chương) lẻ loi và hoang vắng.

⁷ Cái phễu: đồ dùng có một miệng loe rộng, dùng để rót chất lỏng vào vật đựng có miệng nhỏ.

Ngày nay nhà nào cũng có máy xay máy sát để tiếng thì tiếng thục nghỉ ngơi, để bàn tay chiếc gĩa chiếc sàng đu đầy vòng tròn và tiếng ù ù cối đâm tre cũng thôi vất vả, thì với mưa này ba gian nhà đông thêm vì không ai phải đi làm, nhưng nổi vắng lặng tăng thêm. Người này nghe mưa mà ước xem cái ao thả cá nước lên đến đâu, lòng mường đầu làng, nước ngập đến chân cầu đá chưa, người lo đám mạ mới gieo trôi mất, người khác lo trẻ đi học nhà thầy về có bị ướt không... và đôi ba người khác nữa, gõ chiếc gọng vó⁸ gác trong bếp xuống, mắc tấm vó đã nhuộm nhem vào, chờ ngót, ra con mường cong mình kéo cá, những con cá đại khờ trong sung sướng, hoan hỉ trong chết chóc, chui vào tấm vó chỉ có lúa mưa làng.

Hình 3: Áo toi lá và chiếc nón mê
(Nguồn: Internet).

Áo toi lá⁹ và chiếc nón mê¹⁰ đã lùi xa vào một thuở lữ đừ đi bước một, bước đi "Sớm không vừa trưa không vội" của lẽ thói ngàn năm chậm chạp. Nay chiếc mũ cối xanh bạc của những cựu chiến binh, những tấm vải nhựa thời công nghiệp nhà ai cũng có, chàng ngư phủ¹¹ nghiệp dư¹² đi kéo vó cũng mang màu sắc ấy, làm mưa quê thêm một khuôn hình mới. Chiếc mũ rom¹³ bện hao hao chiếc đuôi sam con gái nhưng to hơn nhiều, mang lửa ra đồng cũng bay luôn theo khói đồng xưa, nay là diêm, là bật lửa trong túi áo, nhưng mưa này, giữa trời nước một màu mưa gió thì đành gác lại niềm vui số một.

Vui lòng nhất là trời đã tát nước giùm suốt từ đêm tới sáng hoặc từ sớm tới giờ. Chiếc gàu sòng¹⁴, gàu dai¹⁵ được nghỉ, treo lên vách dưới nhà ngang, còn con trâu cũng nằm lim dim con mắt, vừa nhai thời gian vừa ngẫm nghĩ như nhà triết học¹⁶ nghĩ suy về

⁸ Chiếc gọng vó: chỉ dụng cụ dùng bắt cá, tôm gồm có một tấm lưới, bốn góc mắc vào bốn đầu gọng để kéo.

⁹ Áo toi lá: một loại áo khoác làm bằng lá cây dùng để che mưa che nắng và là một vật dụng rất quen thuộc trong các gia đình nông dân Việt Nam trước đây, đặc biệt là tại xứ Nghệ (Nghệ An và Hà Tĩnh) để chống gió Lào.

¹⁰ Chiếc nón mê: một loại nón truyền thống của Việt Nam, thường được làm từ lá cọ, tre hoặc các vật liệu tự nhiên khác, mang đặc trưng nhẹ nhàng và gần gũi với đời sống nông thôn.

¹¹ Ngư phủ: (Từ cũ, Văn chương) người làm nghề chài lưới.

¹² Nghiệp dư: không chuyên nghiệp, không phải nghề nghiệp chính thức.

¹³ Chiếc mũ rom: loại mũ được đan từ các sợi thực vật tự nhiên như rom, cối, tre, lục bình... Mũ thường có vành rộng, form nhẹ, thoáng khí và phong cách cổ điển rất đặc trưng. Sợi rom tự nhiên được đan thưa, giúp không khí lưu thông tốt, không gây hầm bí dù đội trong thời gian dài.

¹⁴ Chiếc gàu sòng: Gàu sòng có hình trụ nửa ống, có cán, dùng cho một người tát nước ở ruộng bậc thấp.

¹⁵ Gàu dai: Gàu dai có hình thúng và có dây thừng, dùng cho 2 người tát nước ở ruộng bậc cao.

¹⁶ Nhà triết học: hay triết gia, là người nghiên cứu về triết học, có đóng góp cho sự phát triển của triết học.

thời thế và chân lý...Thanh bình đến cả chiếc bè Nhật Bản cũng quay tròn, không muốn ra đi.

Cảnh có vẻ buồn, nhưng thật ra quê làng làm gì có thì giờ để buồn như thi sĩ¹⁷ tạo ra nỗi buồn cho cảm hứng.

(3) Rồi cơn mưa to đến đâu cũng tạnh. Còn bao nhiêu nhà mái nghèo, sân đất, ở đây có hàng gạch chỉ vắt ra thành chiếc thang nằm ngang từ cổng vào thêm. Sân chỉ còn ẩm ướt, những con gà nghệ sĩ đã kịp về lên đây những hình ngôi sao to nhỏ khác nhau. Chúng gọi nhau, chú choai¹⁸ cất lên tiếng gáy, chị mái cứ tê tái cục tác cục ta, anh gà trống già oai vệ, ngậm con đẻ mà gọi văng cả sân khiến lũ gà lau nhau chạy vội đến, nhưng chàng dũng sĩ chỉ nhường cho nàng gái lạ dòng mập mập, cúi cái đầu có chiếc mào tí xiu nhưng đỏ tươi khoe mình đang sinh nở những mặt trời bầu dục con con...

Cảnh vật sau những cơn mưa được tác giả miêu tả như thế nào?

Năm nào quê làng cũng có những trận mưa vui. Đó là sau ngày hạn nặng, ruộng khô lúa cháy, hàng tre ủ rũ, bờ chuôi tong teo¹⁹... con người cũng như hốc hác vì bị vắt kiệt mồ hôi cho đồng lúa, cho những giọt nước quý báu như giọt máu phải đổ ra vì no ấm...

Trong nỗi gay gắt ấy, chợt đám mây đen, có con trai²⁰ sống bảy màu. Tiếng sấm ì ầm từ xa vang vọng, nghe như chân trời động loạn vì lũ giặc nắng toả hừng...

Cơn mưa bất chợt hay cơn mưa đã có màn dạo đầu của mình, thế là ào ào xối xả, thế là rầm rập bước chân, thế là tiếng cười giòn giã đón mưa... Không ai kêu ca nếu bộ quần áo phơi ngoài sân không kịp cất. Gió hắt mưa đi, nghe được từng đám bụi mù trong nước chuyển dần từ sân ra bờ rào hay mái bếp...

¹⁷ Thi sĩ: (Trang trọng) nhà thơ.

¹⁸ Chú choai: chỉ con gà trống mới lớn nhưng chưa đến tuổi trưởng thành (thành thực). Những con gà trống đã bắt đầu trở mã nhưng chưa từng đạp mái thì đều có thể gọi là gà trống choai. Từ “choai” này còn được dùng để chỉ chung cho kiểu thanh niên mới lớn chưa trải sự đời.

¹⁹ Tong teo: (Khẩu ngữ) gãy đứt.

²⁰ Con trai: động vật thân mềm, có vỏ cứng gồm hai mảnh, sống ở đáy nước, một số loài có thể tiết ra ngọc hoặc vỏ có vân đẹp dùng làm đồ mỹ nghệ.

Hình 4: Mưa quê (Nguồn: Internet)

Cơn mưa mát lạnh, cơn mưa hả hê. Cụ già ngồi co chân lên trảng kỷ²¹, nhìn mưa mà rung đùi phấn chấn. Trẻ thơ ngửa bàn tay ra trước mái hiên cho nước đầy lòng, cho mát vào đáy ngực. Mẹ thì thầm: May quá, thế là trời thương cho vụ này tươi tốt... Hình như khắp thôn làng, đều dâng lên niềm vui trong cơn mưa ra thóc vàng, lúa nếp, ra ngô non, ra những ngày vui sướng.

Hôm qua, hôm kia, trời còn nắng thế, nóng thế, lúc nào cũng nhễ nhại mồ hôi, chiếc khăn mặt vắt vai luôn phải vớt xuống để lau khuôn mặt đỏ bừng. Làm gì còn ai nghĩ đến căn buồng hạnh phúc hay tấm màn gió che đây hững hờ. Nóng lắm, trời đất kinh khủng quá... Vậy mà mưa kìa, nước kìa, lành lã kìa...

(4) Chắc chắn mưa thành thị khác hẳn mưa quê. Mưa quê cũng là một sức lao động, một sức đồ ra vì công việc, mưa góp tiếng nói, góp vai đây, góp chân đi để hiến hòa bao số phận, vì thế mới có những buổi lễ cầu xin "mưa thuận gió hoà"...

Chú ý điểm khác biệt của mưa thành thị và mưa quê.

Xa xưa, nhà vua còn làm lễ cầu đảo²² để xin mưa. Nay, khoa học tiến như vũ bão, nhưng đất trời chưa thuận lòng người, mưa nắng vẫn thất thường không chiều ý con người toàn vẹn.

Mưa thành phố là rong chơi, là hưởng thụ niềm vui hứng thú. Mưa để suy nghĩ, để lắng hồn về nhau. Còn mưa quê khác lắm. Mưa bắt ngừng tay thì lập tức có việc khác để làm, bàn tay không được chơi không. Bước chân có thể nghỉ trong nhà, nhưng bàn tay

²¹ Trảng kỷ: ghế dài, thường bằng gỗ, có lưng tựa và tay vịn ở hai đầu.

²² Lễ cầu đảo: một trong những lễ chính nằm trong hệ thống lễ hội ở đền tháp Chăm, lễ diễn ra ở 3 đền tháp: Tháp Po Inur Nugar, Po Klaung Garai và Po Rame vào thượng tuần tháng 4 lịch Chăm (năm nay nhằm vào các ngày 07, 08, 09/7/2019 dương lịch); đây là thời điểm nắng nóng, khô hạn nên người Chăm tổ chức lễ nhằm để cầu mưa, cho mùa màng tươi tốt; con người, vật nuôi khỏe mạnh; lễ này nhằm mục đích nhắc nhở, giáo dục dân làng trong việc đắp đập, nạo vét kênh mương hàng năm để dẫn nước về cây cấy.

vẫn cần thoãn thoát, bởi cái nghèo có tha đâu, nó đi xa đâu, nó vẫn lẩn khuất quanh ta tìm cơ mà hành hạ.

Nguyễn Bính²³ có câu thơ:

“Gió mưa là bệnh của trời”

Không hẳn là bệnh mà là một tính cách, và ta cũng lấy làm may rằng nắng mưa luân phiên thay đổi để nhịp sống không đơn điệu, để hồn ta hòa nhịp với vầng xoay mà yêu mà quý quê mình.

(Băng Sơn; *Ngày thường Hà Nội*, NXB Văn học, năm 2010, tr. 178 - 184)

²³ Nguyễn Bính: (tên thật là Nguyễn Trọng Bính; 1918–1966) là một nhà thơ lãng mạn nổi tiếng của Việt Nam. Ông được coi như là nhà thơ của làng quê Việt Nam với những bài thơ mang sắc thái dân dã, mộc mạc.

CÂU HỎI, NHIỆM VỤ

VĂN BẢN KÍ 36

😊 TRƯỚC KHI ĐỌC

1. Chia sẻ: Theo em, mưa ở thành phố và mưa ở quê có gì khác nhau không?

2. Dự đoán: Theo em, tác giả trong văn bản sẽ có cảm xúc ra sao khi nói về những cơn mưa ở quê?

📖 ĐỌC VĂN BẢN

MƯA QUÊ

(Trích *Ngày thường Hà Nội*, Băng Sơn)

(Phụ lục 2.36)

📄 SAU KHI ĐỌC

☀ KIẾN THỨC BỔ TRỢ

1. Thể loại tản văn và tùy bút (Phụ lục 1)
2. Đôi nét về tác giả và tác phẩm (Phụ lục 3.2)

THỰC HIỆN NHIỆM VỤ

Câu hỏi nhận biết

Câu hỏi 1: Văn bản sử dụng ngôi kể thứ mấy? Nêu tác dụng của việc sử dụng ngôi kể đó trong việc trực tiếp bộc lộ cảm xúc của tác giả.

Câu hỏi 2: Tác giả đã nêu lên quan điểm của mình về sự khác nhau giữa mưa ở thành phố và ở quê như thế nào?

Mưa thành phố	Mưa ở quê
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

Câu hỏi 3: Tác giả đã miêu tả sự vất vả, bận rộn của người dân quê ngay cả khi trời mưa như thế nào?

Câu hỏi thông hiểu

Câu hỏi 4: Tìm 2 câu thành ngữ xuất hiện trong văn bản và giải thích ý nghĩa của nó.

Câu hỏi 5: Làm rõ sự khác biệt cơ bản về cảm xúc mà mưa mang lại cho người thành phố và người dân ở quê? Nêu nhận xét của em.

Câu hỏi 6: Tác giả đã nói về những cơn mưa ở quê như thế nào? Thực hiện câu hỏi theo bảng dưới đây:

Mưa tạo ra nỗi buồn	Mưa tạo ra niềm vui
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

=> Nhận xét:

.....
.....
.....
.....

Câu hỏi 7: Trong văn bản, tác giả kết hợp phương thức tự sự với phương thức nào? Chỉ ra và nêu tác dụng của việc kết hợp đó.

Câu hỏi vận dụng

Câu hỏi 8: Viết đoạn văn nêu suy nghĩ của em khi đọc xong văn bản trên.

Câu hỏi 9: Từ những cảm xúc của tác giả khi nói về những cơn mưa, em hãy viết một bài văn thể hiện cảm xúc của mình về một cơn mưa đáng nhớ nhất của em.

HƯỚNG DẪN TRẢ LỜI

Văn bản kí 36: Mưa quê (Băng Sơn)

* SAU KHI ĐỌC:

Câu 1: Gợi ý đáp án:

- Ngôi kể: Ngôi thứ nhất.
- Tác dụng:
 - + Giúp tác giả bộc lộ cảm xúc một cách trực tiếp, chân thật và sinh động.
 - + Tạo cảm giác thân mật, gần gũi, như đang kể chuyện cho người đọc nghe về quê hương của chính mình.
 - + Làm nổi bật cái nhìn chủ quan, giàu tình cảm, đầy hoài niệm và yêu thương của tác giả với cảnh mưa quê.

Câu 2: Gợi ý đáp án:

Mưa thành phố	Mưa ở quê
- Được nhìn nhận như một hiện tượng cảm xúc – nghệ thuật: “mưa là rong chơi, là hưởng thụ, là để lắng hồn, để suy nghĩ.” - Con người thành phố cảm nhận mưa bằng tâm trạng, thường thấy buồn, lãng mạn, cô đơn.	- Là nguồn sống, là sức lao động, là niềm vui và hy vọng của người nông dân. - Người dân quê không có thời gian để buồn, vì mưa còn là “mưa ra vàng ra bạc, ra thóc, ra trẻ con.”

Câu 3: Gợi ý đáp án:

- * Dù mưa, người quê vẫn làm việc không ngơi:
 - Người “chẻ cây tre bánh tẻ thành bó lạt, bó nan, giậm lại cái rổ sề, chiếc mẹt, chiếc gầu...”
 - Người “vá lại bộ quần áo để làm đồng”, “giần sàng, giã gạo”...
 - Trẻ con “chơi đùa dưới mưa”, người lớn “lo nước ngập, lo đám mạ mới gieo trôi mất”.
- => Miêu tả chân thực, sinh động, cho thấy sức chịu đựng, tinh thần lao động cần mẫn và lạc quan của người nông dân Việt Nam.

Câu 4: Gợi ý đáp án:

- Mưa thuận gió hòa: Chỉ thời tiết thuận lợi, mùa màng tốt tươi, cuộc sống ấm no – ẩn dụ cho sự hài hòa, yên bình, thịnh vượng.
- Ra vàng ra bạc: Mưa mang lại sự trù phú, sinh sôi, mùa màng bội thu, tượng trưng cho niềm vui, hy vọng của người dân quê.

Câu 5: Gợi ý đáp án:

- Người thành phố:
 - + Cảm thấy buồn, băng khuâng, lãng mạn khi mưa đến.
 - + Mưa là để ngắm, suy tư, hồi tưởng.

+ Mưa mang giá trị cảm xúc – nghệ thuật.

- Người dân quê:

+ Cảm thấy vui, phấn chấn, tràn đầy hy vọng vì mưa đem lại nguồn sống.

+ Mưa là để lao động, làm việc, nghỉ ngơi chốc lát rồi lại cặm cụi.

+ Mưa mang giá trị thực tế – sinh tồn.

=> Nhận xét: Tác giả muốn nhấn mạnh sự khác biệt trong nhịp sống và cảm xúc giữa người thành thị và người dân quê, đồng thời bộc lộ tình yêu và sự cảm phục với con người lao động mộc mạc, giàu nghị lực và niềm tin.

Câu 6: *Gợi ý đáp án:*

Mưa tạo ra nỗi buồn	Mưa tạo ra niềm vui
- “Mưa quê kể cũng hơi buồn, hàng ngày đã lặng lẽ, lúc này càng như tịch mịch, cô liêu hơn.” - “Người đi chợ thừa thớt, người ra đồng thì thoảng, người trên ngõ vội vàng...” - “Mưa giầy vò mái tre, cong lên, ngã bên này bên nọ...” - Cảnh “vắng lặng tăng thêm”, “mưa cản trở công việc đang dở.”	- “Mưa ra vàng ra bạc, mưa ra thóc, ra tiền, ra trẻ con.” - “Trẻ con nằm bò ra sân, nhảy cẫng giữa mưa, hò reo vang dội.” - “Cụ già rung đùi phấn chấn, mẹ thì thăm: May quá, thế là trời thương...” - “Mưa hả hê, mưa mát lành, mưa mang đến sức sống mới cho đồng ruộng.”
=> Nhận xét: Tình yêu tha thiết và sự thấu hiểu sâu sắc của tác giả với cuộc sống nông thôn Việt Nam.	

Câu 7: *Gợi ý đáp án:*

* Tác giả kết hợp phương thức tự sự với:

- Miêu tả: cảnh mưa, âm thanh, con người, sinh hoạt.

- Biểu cảm: cảm xúc của người viết trước mưa quê.

* Tác dụng:

- Giúp khắc họa sinh động cảnh mưa quê vừa chân thực vừa lãng mạn.

- Làm nổi bật tâm hồn tinh tế, nhân hậu của người viết – luôn biết tìm cái đẹp trong cuộc sống lao động.

Câu 8: *HS viết đoạn văn nêu cảm nhận của mình.*

Câu 9: *HS viết bài văn ngắn thể hiện cảm xúc của mình.*